

EN KATT HAR ETT LIV – INTE NIO

En rapport om Sveriges största djurskyddsproblem
och förslag till politiska lösningar

djurskyddet
SVERIGE

INNEHÅLL

Inledning	5
Kattens skydd i lagen	7
1. Vad är problemet?	7
Djurskyddsproblemet	8
2. Vem tar hand om problemet?	8
Länsstyrelsen	8
Polisen	9
Ideella verksamheter	9
3. Vad är orsaken till problemet?	11
4. Förslag på lösningar till problemet	11
Om Djurskyddet Sverige	15

INLEDNING

I Sverige finns uppskattningsvis 100 000 hemlösa katter. Många av dessa fryser eller svälter ihjäl. De som får hjälp kostar mycket resurser – både för staten i form av länsstyrelse och polis och för ideella organisationer i form av tid och pengar.

Trots att hemlösa och bortsprungna katter är, vad vi menar, vårt lands största enskilda djurskyddsproblem är lagstiftningen som ska skydda katterna alltför bristfällig. En ny djurskyddslag har precis antagits av Sveriges riksdag och ska implementeras under 2019. Detta är första gången problemet med hemlösa katter erkänns i lagen, men det är långt ifrån tillräckligt för att kunna stoppa det enorma lidande katterna utsätts för, och den kostnad det innebär för samhället.

KATTENS SKYDD I LAGEN

Eva Erikssons utredning ”Ny djurskyddslag SOU 2011:75” innehöll flera förslag som vi som arbetar med att ta hand om hemlösa katter är övertygade om skulle minska problemen.

Dessa förslag var:

1. Tydliggör att övergivna och förvildade djur omfattas av djurskyddslagen
2. Inför ett tydligt förbud i djurskyddslagen mot att överge djur
3. Inför krav på att katter ska vara märkta och registrerade
4. Hanteringen av herrelösa djur ska regleras i djurskyddslagen och skötas av länsstyrelsen
5. Inför obligatorisk kastrering av katter som tillåts röra sig fritt utomhus
6. Inför 16-årsgräns för huvudsakligt ansvar för djur

Av dessa förslag har riksdagen i den nya djurskyddslag som beslutades om i juni 2018 och som träder i kraft 1 april 2019 inkluderat punkt 1, 2 och 4. Men den kanske viktigaste punkten; 3 Inför krav på att katter ska vara märkta och registrerade, föreslår man ska utredas på nytt. Punkt 5 och 6 tas inte upp till förslag alls. Dessa punkter kvarstår således att genomföra för att frågan om hemlösa katter ska kunna lösas.

1. VAD ÄR PROBLEMET?

Katten är Sveriges vanligaste husdjur och Statistiska centralbyrån beräknar att det finns drygt 1,5 miljoner tamkatter fördelade på 745 000 hushåll i Sverige.¹ Då denna siffra är baserad på en enkätundersökning riktad till svenska hushåll, finns ett stort mörkertal vad gäller ägarlösa tamkatter. Exakt hur många hemlösa katter som finns vet ingen, men en siffra som ofta figurerar i Sverige är 100 000 hemlösa katter. Denna siffra baseras på information insamlad genom enkäter till Sveriges alla djurhem.²

I Storbritannien och USA har det föreslagits att man kan räkna med att antalet hemlösa katter utgör 20–50 % av det totala antalet katter,³ vilket skulle innebära att siffran 100 000 med all sannolikhet är för lågt räknad.

Begreppet hemlösa katter används om alla katter som inte har ett hem och en ägare som säkerställer att katten får mat, vatten och annan fysisk och psykisk omvårdnad – som att tas till veterinär när det är nödvändigt.

Att en katt är hemlös beror på i huvudsak tre saker:

1. Katten är född utan ett hem på en plats där en dräktig hona sökt skydd inför födseln. Dessa katter föds därmed utan ägare och i avsaknad av mänsklig kontakt. Ju längre tid en katt lever utan människor desto mer förvildad blir den, och därmed också desto svårare att socialisera.
2. Katten har haft ett hem men blivit utkastad då ägaren av någon orsak inte längre vill eller kan ta hand om katten. Dessa övergivna katter hittas ofta i soprum, i kartonger utanför katthem eller lösspringande i skogar eller bostadsområden.
3. Katten har ett hem och en ägare men har gått vilse. Det kan vara en okastrerad hane som rymmer efter löpande honor, en katt som blir skrämmd och sedan inte hittar hem, en katt som blir kvar i ett område efter en flytt, eller dylikt. I dessa fall är det vanligt att ägaren söker efter

¹ Statistiska centralbyrån 2013. Hundar, katter och andra sällskapsdjur.

² Djurskyddet Sverige m.fl. 2007/2008.

³ Slater, M.R. 2005. The welfare of feral cats. In: Rochlitz I. (Ed.), The welfare of cats. Springer, Dordrecht, The Netherlands, 141–175.
Tabor R, 1981. General biology of feral cats. In: The Ecology and Control of Feral Cats. Universities Federation for animal welfare, Potters Bar, 5–11.

sin katt med hjälp av efterlysningar på Facebook eller i den lokala mataffären. Men katten kan ha förflyttats långt bort på ett eller annat vis, och utan ID-märkning är det då ofta svårt att återfinna katten.

Djurskyddsproblemet

Tamkatten har en historia som till viss del skiljer sig från våra andra tamdjur. Hunden har till exempel domesticerats framför allt genom att man relativt tidigt valt ut de tamaste individerna för avel, medan katten har utforskat människans olika miljöer och gradvis genom naturlig selektion börjat skilja sig från de vilda katterna.⁴ Traditionellt sett ansågs katter vara nyttodjur som hörde hemma på landsbygden, där de hjälpte till att hålla ner beståndet av skadedjur. Idag förekommer katten i alla mänskliga miljöer, både på landsbygden och i stadsmiljö. Den har gått från att främst vara ett nyttodjur till att vara ett högt älskat sällskapsdjur. Vår kultur tillskriver dock katter egenskaper de inte har. Trots förändringen från vildkatt till sällskapskatt, anpassad till ett skyddat liv nära människan, ses katter ofta som ”nästan-lejon” med stort behov av att leva ett fritt vilt liv och jaga. Katter sägs också ha en fantastisk förmåga att hitta hem och ha ”nio liv” – de antas klara sig i alla situationer. Men dessa är myter som inte stämmer. Katter är små människoberoende tamdjur.

Hemlösa katter går många gånger en plågsam död till mötes. Katter som hittas efter en tid som hemlösa är ofta mycket magra, har förfrysningsskador på öron och tassar eller andra typer av skador på kroppen. Att katter kan falla oskadade från höga höjder är också en myt. I verkligheten drabbas katter ofta av fallskador som frakturer och spräckta gomtak. Katter är långt ifrån så smidiga som de beskrivs. Det är inte ovanligt att katter hittas döda eller skadade efter att ha till exempel trasslat in sig i presenningar och kvävts eller blivit inlåsta i förråd eller andra utrymmen.

En katthona kan få två och ibland tre kullar per år. En kull kan bestå av 1–10 kattungar, men 3–4 stycken är vanligast. En katt är fertil i ca 15 år. Detta innebär att en katthona som går ute och inte kastreras eller ges p-piller kan föda ca 120 ungar under sitt liv. Förutom problemet att hitta hem till så många kattungar är det också plågsamt för katthonan att utsättas för de kroppsliga påfrestningar som dräktighet och diande av så många ungar innebär. Av de kattungar som föds ute är det också mycket få som överlever ens sitt första år.

Hemlösa katter drabbas oftare än andra katter av smittor. Då katterna inte vaccineras eller tas till veterinär för behandling sprider de också ofta smittorna vidare till andra katter. Hemlösa katter kan även orsaka skador på vilda djurpopulationer och ekosystem samt innebära sanitära besvär för människor.

2. VEM TAR HAND OM PROBLEMET?

Djurskyddsärenden rörande hemlösa katter hamnar idag hos länsstyrelsen och/eller polisen. Ideella föreningar som driver katthem tar också ett mycket stort ansvar. Lagrummet är i detta fall otydligt och tolkas olika.

Länsstyrelsen

Av alla djurskyddsärenden som inkommer till länsstyrelsen är de som rör katter vanligast. De är också ofta de svåraste. Länsstyrelsen gör först en hälsobedömning av katten. Om den har synliga skador eller det finns bevis på bristande omvårdnad – såsom fästingar, skabb eller tovig päls – kan länsstyrelsen som myndighet besluta att omhänderta katten. Går det inte att bevisa att katten utsätts för ett mycket stort lidande måste katten släppas tills den blir i så dåligt skick att länsstyrelsen kan besluta att omhänderta katten.⁵

4 Driscoll, C.A., Macdonald, D.W. & O'Brien, S.J. 2009. From wild animals to domestic pets, an evolutionary view of domestication. PNAS 106, 9971–9978.

5 Linnea Stålhandske, djurskyddsinspektör länsstyrelsen i Skåne vid seminariet ”Nya djurskyddslagen – även för alla hemlösa katter?” i Visby 4 juli 2016.

Finns inga bevis på att katten är hemlös är det inte möjligt att besluta om ett omhändertagande. Detta kan jämföras med situationen som gäller hundar, där det finns lag på ID-märkning som gör att myndigheterna snabbt kan avgöra om en hund saknar ägare.

Hur många hemlösa och förvildade katter som utreds/tas om hand av länsstyrelsen är mycket svårt att uppskatta. Många omhändertaganden görs utan föregående kontroll och återspeglas därför inte i kontrollstatistiken.⁶

Polisen

Hur polisen hanterar ärenden kring hemlösa katter och hur kommunikationen mellan länsstyrelse, polis, kommuner och privata aktörer sker varierar stort mellan olika län. I två län finns djurskyddspoliser som hanterar alla djurskyddsärenden. De utreder brott mot djur, utför handräckningar åt länsstyrelsen samt verkställer omhändertaganden av djur under jourtid. Sedan den 1 juni 2018 ansvarar länsstyrelsen för verkställande av omhändertagande av djur.

När polisen fortfarande hanterade upphittade katter räknades katterna generellt som hittegods. Enligt lagen om hittegods ska polisen förvara hittegods i tre månader. Efter detta tillfaller godset upphittaren eller staten. Vad gäller upphittade hundar fick polisen istället ta över hunden om en känd ägare inte hämtade den inom fem dagar eller om ingen ägare hittades inom 10 dagar. Gällande katter fanns inte någon sådan regel. Däremot fanns en generell föreskrift kopplad till hittegodslagen som gällde för polisen nationellt, Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hantering av hittegods. Där gavs en möjlighet att förkorta uppställningstiden vid stora kostnader eller särskilda skäl. Utifrån denna föreskrift utformade vissa län egna praxis. Till exempel tillämpade Stockholms län ca 10 dagar även för katter. Under 2015 omhändertogs 153 katter i Stockholms län och kostnaden för kattärenden för polismyndigheten var ca 415 000 kronor.⁷

Hur hanteringen av upphittade katter kommer att förändras i och med länsstyrelsens övertagande av verkställigheten av djurskyddsärenden samt den nya djurskyddslagen är ännu för tidigt att säga. Förhoppningsvis kommer tolkning av gällande lagar för upphittade katter att förtydligas för myndigheterna, men frågan om vilken katt som är hemlös eller inte kommer fortfarande att vara lika svårt för myndigheterna att avgöra som tidigare.

Ideella verksamheter

Det största arbetet med att ta hand om och omplacera hemlösa katter görs av ideella organisationer som katthem och omplaceringsverksamheter. Dessa verksamheter tar emot hemlösa katter från polis, länsstyrelse och allmänhet och är även behjälpliga att fånga in förvildade katter. När en katt väl kommer in i verksamheten arbetar katthemmen med att söka efter ägaren och genomför nödvändiga veterinärbesök, skötsel, omvårdnad, socialisering och omplacering.

Även om de flesta organisationer tar emot någon form av avgift vid omplacering av katter, och får vissa bidrag från allmänheten och sponsorer, så finansieras verksamheten framför allt genom ideellt arbete. Majoriteten av katthemmen drivs helt och hållet av frivilliga.

6 Andersson, K. 2016. Djurskyddskontrollen 2015 – En redovisning av länsstyrelsernas arbete. Jordbruksverket.

7 Pernilla Markström, gruppchef vid djurskyddspolisen i Stockholm vid seminariet "Nya djurskyddslagen – även för katter" i Visby 4 juli 2016.

Enkätundersökning

Vi skickade våren 2016 en enkät till Sveriges katthem och jourhemsverksamheter med frågor om deras verksamhet under 2015. Av 110 tillfrågade verksamheter svarade 50 st (45 %).

6054

katter omhändertogs

Tillsammans tog de svarande katthemmen emot 6 054 katter under 2015, varav de uppskattade att 5 092 var hemlösa (84 %).

1900

katter fick inte plats

De svarande katthemmen angav att de tvingats säga nej till förfrågningar gällande drygt 1 900 katter under 2015.

Alla katthem i Sverige har så gott som alltid fullbelagt. I möjligaste mån använder verksamheterna även privatpersoner som jourhem för övergivna katter, trots detta är behoven större än verksamheternas kapacitet.

4652

katter fick nya hem

De svarande katthemmen omplacerade tillsammans totalt 4 652 katter under 2015.

3. VAD ÄR ORSAKEN TILL PROBLEMET?

Att Sverige har ett så stort problem med hemlösa katter, men inte alls motsvarande problem med hemlösa hundar, har flera orsaker.

Kattens låga status är en bidragande orsak till det stora antalet hemlösa katter. Att föda upp en kull med hundvalpar är idag ofta dyrt, bland annat på grund av vaccinering, märkning och registrering av valparna. Detta speglas i valppriset och en hundvalp kostar idag vanligtvis mellan 10 000 kr och 25 000 kr. En kattunge kostar i många fall ingenting eller endast en symbolisk summa. Den som köper eller får en kattunge får sällan frågor om hur hemmet ser ut eller om hen har tänkt igenom kattägarskapet. Dessa är frågor en blivande hundägare ofta får. Att katter är så lätta att få innebär också att de är lätta att lämna. Det är tyvärr mycket vanligt att en kattägare vill bli av med sin katt efter några år när barnen tröttnat, någon utvecklat allergi eller familjesituationen ändrats. När motsvarande öde drabbar en hund är de flesta hundägare mycket noggranna med att hitta ett nytt kärleksfullt hem till sin hund – detta gäller inte på samma vis kattägare.

De myter som finns om katter är också en orsak till att många katter överges. Trots att djurskyddslagens föreskrifter kräver tillsyn av katter minst två gånger dagligen tror många kattägare att deras djur klarar sig betydligt längre tid utan tillsyn.

Slutligen ser vi att frågan om ID-märkning är en stor orsak till att katter överges i betydligt högre grad än hundar. Det finns en lag om obligatorisk ID-märkning av hundar och nästan alla hundar i Sverige är märkta, med chip eller örontatuering. Hundarna är sedan registrerade i Jordbruksverkets hundregister. Det innebär att en bortsprungen hund lätt kan återföras till sin ägare, och den hundägare som medvetet överger sin hund kan spåras.

Motsvarande lag om ID-märkning av katter finns inte och någon orsak till detta har inte kunnat presenteras. Det har tidigare föreslagits att Lagen om tillsyn över hund och katt ska ändras och inkludera obligatorisk märkning av både hund och katt. Samtliga remissinstanser var positiva till detta förslag. Men ett ökande problem med aggressiva hundar resulterade i ett nytt förslag som avgränsades till hundar eftersom det problemet var mest akut.⁸ Efter detta glömdes katterna bort.

4. FÖRSLAG PÅ LÖSNINGAR TILL PROBLEMET

Det första steget för att höja katternas status är att göra det lika besvärligt att ha katt som att ha hund. Obligatorisk kastrering, ID-märkning och registrering gör att kostnaden för att ha katt blir högre. Dessutom förenklas myndigheternas handläggning av ägarfrågan.

Detta är våra främsta förslag för att minska antalet hemlösa katter:

- **Inför krav på att katter ska vara märkta och registrerade**
Obligatorisk ID-märkning och registrering av katter är den enskilt viktigaste åtgärden för att minska antalet hemlösa katter. Det skulle innebära stor skillnad i praktisk hantering av ärendena från polis och länsstyrelses sida, då en katt mycket enkelt kan hanteras som bortsprungen eller ägarlös utan en långdragen och kostsam utredning. En katt utan ägare kan då hanteras som sådan och lämnas vidare till ett djurhem. En ID-märkt katt kan lätt återföras till sin ägare och i det fall katten utsatts för lidande kan ägaren ställas till svars. Den obligatoriska ID-märkningen och registreringen av hund visar hur väl en sådan lagstiftning fungerar. Detta är också

⁸ Ny djurskyddslag – Betänkande av utredaren i Översyn av djurskyddslagstiftningens utformning och innehåll. 2011. Statens offentliga utredningar SOU2011:75, 491–493.

en åtgärd som samtliga instanser som arbetar med hemlösa katter – såväl myndigheter och veterinärer som ideella organisationer – har efterfrågat i många år. Jordbruksverket ansvarar för registret för hundar och detta bör kunna utvidgas till att omfatta även katter. En obligatorisk ID-märkning av alla sällskapsdjur diskuteras nu inom EU. Att Sverige går före i den processen vore enbart positivt.

- **Inför obligatorisk kastrering av katter som tillåts röra sig fritt utomhus**

För att minska antalet oönskade kattungar som föds krävs att kattägare tar ansvar för kattens reproduktion. Det är därför viktigt att kattägare som låter sin katt vistas utomhus utan uppsikt ska vara skyldiga att sätta in åtgärder så att katten inte kan fortplanta sig okontrollerat. Detta kan åtgärdas på olika sätt, antingen genom kirurgisk kastrering eller genom medicinsk behandling (t ex p-piller).

Detta anser vi vara mycket viktigt för att nå målet att alla katter ska födas efterlängttade och kunna få ett kärleksfullt hem. Ett sådant krav borde Jordbruksverket kunna få i uppdrag av regeringen att införa i föreskrifterna om hund och katt.

- **Inför 16-årsgräns för huvudsakligt ansvar för djur**

Det krävs ett tydligare ägaransvar för alla djur. Ett förslag som fanns med i utredningen till ny djurskyddslag var att införa en 16-årsgräns för att ha det huvudsakliga ansvaret för ett djur. Detta finns med i Europarådets konvention om sällskapsdjur.

Idag är det tyvärr vanligt att föräldrar köper sällskapsdjur till sina barn, med följderna att ingen vuxen tar det fulla ansvaret för djuren. Detta drabbar inte sällan katter. En 16-årsgräns skulle bidra till både att höja kattens status och möjligheten att utkräva ansvar från den enskilde kattägaren när en katt far illa.

- **Hårdare krav på hur och var djur får säljas**

Idag är det väldigt enkelt att köpa ett djur. Katter som inte är raskatter och saknar stamtavla säljs idag via lappar på mataffären, via Facebook eller nätsajter som Blocket. En kattunge kostar ofta väldigt lite eller inget alls och säljaren kollar sällan upp köparen.

Vi uppmanar alla som säljer djur att ta bra betalt för djuret och att vara noggranna med vem man säljer till. Ett högre pris innebär större chans att ägaren är beredd att betala för framtida veterinärvård, försäkring och andra kostnader. Det minskar också risken för spontanköp av djur. Genom vårt samarbete med försäljningssajten Blocket får inga djur skänkas bort på den sajten, men det sker på många andra håll. Här vill vi att politiker och myndigheter utreder hur näthandeln med djur kan regleras tydligare.

OM DJURSKYDDET SVERIGE

Djurskyddet Sverige är med sina nästan 9 000 medlemmar och ungefär 50 anslutna lokalföreningar en av Sveriges största djurskyddsorganisationer. Vi har arbetat i över 100 år för att hjälpa djuren.

Vår vision är ett samhälle där människor visar respekt och medkänsla för alla djur. Vi jobbar för att alla djur ska behandlas väl, oavsett om de lever vilt, hålls för människans sällskap eller föds upp för att bli eller producera mat. Alla djur ska ha rätt att utföra sina naturliga beteenden och skyddas från lidande. När djur avlivas eller slaktas ska det ske fritt från rädsla och smärta.

Vi opinionsbildar och påverkar politiker för att förbättra djurskyddslagstiftningen. Vi finns representerade i olika arbetsgrupper och kommittéer samt är remissinstans åt departement och myndigheter.

Våra lokala föreningar arbetar bland annat med att ta hand om djur som har blivit hemlösa och vanvårdade.

Vårt arbete finansieras av medlemsavgifter, arv och gåvor. Organisationen har 90-konto, verksamheten kontrolleras därmed av Svensk Insamlingskontroll.

Läs mer på djurskyddet.se

***Tillsammans
gör vi skillnad
för djuren!***